

Kas opereti ja laadanalja ühendžanr toob topeltpubliku?

HEILI VAUS-TAMM
muusikakriitik

Johann Straussi operett "Nahkhiir" 13. ja 15. mail Rahvusoper Estonia. *Dirigendid: Jüri Alperen ja Mihhail Gerts. Lavastaja ja kunstnik: Michiel Dijkema (Holland). Valguskunstnik: Bas Berendsen (Holland). Koreograaf: Marina Kesler. Peaosades: Urmas Põldma, Aile Asszonyi, Mart Laur, Rauno Elp, Taavi Tampuu, Oliver Kuusik, Andres Köster, René Soom, Kristina Vähi, Marion Melnik ja Tõnu Kark.*

Lavastus (kohati küll ehmatavalt labane) on loodud tugeva strateegiaga – püütakse kõnetada olulisi vaatajagruppe ja käia kaasas tänapäeva teatriga. See on iseenesest igati positiivne ja mulle tundub, et siin on uue teatridirektori käekirja. Püüdlus on ainult natuke liiga läbinähtav ja õnnestumistest räägime tagapool.

Straussi "Nahkhiir" on Viini klassikalise opereti lipulaev. Estonia etenduse lavastus on aga nagu opereti kui sellise paroodia. Kõik muidu hea maitse piiridesse jäetavad, kergelt pikantsust lisavad seigad on alasti kistud ja naeruvääristatud. Sellega kaotab lavastus traditsioonilise vaataja, kes tuleks tuntud ilusat lugu vaatama. Aga palju neid ikka on – Euroopas ooperiteatri publik ju aina vananeb. Järelkult on vaja midagi muud välja mõelda ja uut publikut püüda. Aga keda siis püütakse?

Tundub, et ühest küljest sellist publikut, kes käib suvelavastusi pidi – ootab kergest süzeed ja matsakat nalja. Naljaga pole kokku hoitud. Iseasi, kas kõik need naljad ikka rahvusoperisse passivad. Sest on ka head

ja maitsekat nalja, mis muide 15. mai etendusel just kõige suuremaid (lausa kontrolli alt väljuvaid) naerupahvakuid tootis. Jutt on kolmanda vaatuse avamängust, mille lõpus ilmub eesriide tagant lavale jokkis vangivalvur Frosch ja sosistab omamehelikult dirigendile, et "lavamehed pole veel valmis, ja maestro, mängige seda veel korra, aga vääääga aeglaselt". Ja nii mitu korda, kuni orkester kolmas kord tõesti üliaeglaselt ja oi kui mustalt avamängu alustab, mis lõpuks peadpööratavalt kiireks keerab. Publik oli naerust lämbumas, nii et Tõnu Kark pidi lausa rahvast vaigistama, et tema repliike üldse kuulda oleks. Tõesti andekas leid, millele Kargi vastava ampluaa näitlejameisterlikkus õige soolasuse juurde andis. Järgnevas vanglastseenis läks aga huumor kahjuks lati alt läbi ning ehmatavalt ja kohati lausa eemaletõukavalt labaseks. Kuigi see oli nii vaid esietendusel. Kolmandaks etenduseks (teisel ma ei viibinud) oli pilt parem. 15. mai etendusel oli ka (vabandust) kukkumisi-keppimisi oluliselt vähem. Võte, et keegi pikali kukub, kuulub küll igivanast ajast komöödiažanri juurde. Sellega vist enam kedagi ei püüa. See on lihtsalt tobe ja kuidagi rahvateatri ja mitte rahvusoperi moodi. Aga selle liitsõna teine pool oli vähem esindatud vist ka seetõttu, et 15. mail oli prints Orlofsky rollis Taavi Tampuu. Ja tema leidis naudingutest küllastunud vene rikkuri jaoks peenemaid ning veenvamaid lahendusi. Rauno Elbi jaoks on Orlofsky roll suur väljakutse. Elp mõjub veenvalt jõulisi, sirgjoonelisi karaktereid mängides. Aga Orlofsky roll nõuab rohkem

slaavilikku spliini, karakteri ootamatuid pöördeid, meeletuse ja tühimuse peent segu. Ja kui lavastajal oli ette nähtud, et Orlofsky raseerib oma habemenoaga nalja pärast Eisensteini, siis Tampuu läks siit edasi ja raseeris baleriinide jalgu. Orlofsky on üldse selle opereti võtmeisik ja kõige värvikam karakter.

Teine osa publikut, kellele, tundub, et tahetakse meeldida, on teatri püsikiendid soomlased. Keelelist segadust ja muidu kohmetust soomlaste teema võimaldab, aga need kahekümne aasta tagused naljad *à la*

“kaunis pugu” on küll ajast ja arust.

Teistest osatäitjatest jäid meelde René Soom parajalt doseeritud niiditõmbaja dr Falkena ja Marion Melnik kauni vokaali ja armsalt lihtsameelse toatüdrukuna (võiks kohati huvitavamalt liikumist leida). Oliver Kuusiku hääl on tõesti selline, et naised langevad lummatult (nagu pereproua Rosalinde süžee järgi). Mänguliselt on tema magususele heaks vahelduseks Andres Kösteri *macho*’likum võlu. Aile Asszonyi naispeaosas võib varjundirikka laitmatu vokaaliga, aga muidu paistab oma nüans-

seeritud ning tõsise mänguga nagu veidi “teisest ooperist” olevat. Omas elemendis on ta jõulises tšaardašis, mis on opereti tõsise poole kulminatsioon. Seda suuresti ka valguskunstniku hämmastava töö tõttu. Siit jõuamegi tänapäeva teatri võtete juurde. Kohati kiivakiskuv lava, näitlejate lausa akrobaatilised poosid ja tohutu liikumistem- po ning rabav valgusmäng on kindlad õnnestumised.

Jüri Alperthen dirigendina oskas juba avamängu nii peenelt ja samas iseloomulike frivoolsustega üles chitada, et pani imet-

lema orkestrit ja maestrot. Mihhail Gerts oli sirgjoonelisem, aga püüdis hiljem meisterlikult kinni kõik end mängima unustanud lauljate hilinevad fraasid ja hoidis etendust kindlalt ohjes.

“Nakhiir” on igal juhul lavastus, mis tekitab kõneainet ja kus igav küll ei hakka. Tasub vaadata mitut koosseisu, sest lavastaja on näitlejaile mõnusalt vabad käed andnud, nii et igaühe eripära kallutab lugu kas Viini opereti või labase laadapalagani poole... Nii kuidas parasjagu juhtub.